

STUDII ȘI ARTICOLE

ARTICLES

Misionarizarea și încreștinarea slavilor

Andreas Müller¹

Trad. din germ. de Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda

Rezumat:

Misiunea în mediul rural nu este o temă preferată în cercetarea științifică occidentală de astăzi – se presupune că nu corespunde unei societăți pluraliste, multi-religioase. Misiunea a avut o mare influență culturală în Europa continentală. Acest studiu ilustrează acest lucru prin exemplul misiunii în rândul slavilor de la perioada carolingiană încoace. Aceste misiuni sunt prezentate în fazele lor diferite. O concentrare aparte se realizează pe misiunea în rândul wagrienilor din Holsteinul de Est. Despre această misiune există mărturii scrise și arheologice destul de puține. Pentru a înțelege corect misiunea rurală, este necesar ca izvoarele literare și arheologice să fie confruntate. Prin urmare, aceasta din urmă – așa cum arată exemplul orașului Oldenburg din regiunea Holstein – poate să fie corectată prin cea dintâi. Eforturile și succesul misionar pot să fie observate prin intermediul arheologiei mult mai devreme decât ne raportează lucrările de istorie și cronicile.

Misiunea a fost întotdeauna o chestiune de impunere a unor culturi. Factorii politici joacă un rol în succesul unor astfel de eforturi culturale. Deciziile politice au fost hotărâtoare pentru impunerea creștinismului în rândul nobililor regionali.

Cuvinte-cheie:

misiunea printre slavi, cruciade, abotrizii, wagrieni, cultură religioasă, arheologie creștină, misiune în teritoriile germane

¹ Andreas Müller, Profesor la Universitatea din Kiel, Germania. E-mail: AMueller@kg.uni-kiel.de.

Aș dori să încep cu o întrebare cu totul generală: De ce ne ocupăm, în secolul al XXI-lea, cu fenomenul misiunii? Nu trăim într-un timp în care, cel puțin în jurul nostru, ne dorim mai degrabă o conviețuire pașnică, pluralistă între diferitele culturi, iar culturile religioase își doresc dominare culturală și religioasă, cucerire și anexare religioasă de alte teritorii? Este misiunea o temă pe care o putem trata cu detașare? Iar dacă nu, de ce nu?

Istoria misiunii a fost tratată în ultimele două secole în moduri dintre cele mai diferite. În vreme ce în secolul al XIX-lea un rol deosebit de puternic a fost jucat de către caracterul exemplar al misiunilor, istoria misiunilor a devenit tot mai mult o istorie a scandalurilor din creștinism. Mai ales misiunea cu sabia² din spațiul Mării de Est a jucat un rol deosebit de important în acest sens. Astfel, istoria misiunilor a servit tot mai mult întrebării critice adresate creștinismului: are sens ca regiuni întregi să fie misionarizate cu violență și, în același timp, politici de expansiune să fie binecuvântate din punct de vedere eclezial? Această întrebare este cu totul îndreptățită, însă nu aduce niciun fel de dreptate în legătură cu procesele complicate de misionarizare a slavilor.

În această studiu aș dori să mă ocup de următoarele întrebări: Cum anume s-au desfășurat procesele de misionarizare? Cum anume s-a ajuns de la o religie slavo-păgână la o religie creștină dominantă? Cum anume s-au născut regiuni întregi din Europa de astăzi prin procesele misionare de atunci? În această contribuție a mea pot doar să ating anumite teme. Sper însă să pot cel puțin să formulez câteva răspunsuri provizorii la aceste întrebări. În cele ce urmează nu mă voi concentra numai asupra regiunilor așa-numite a slavilor de Elba și a slavilor din regiunea Mării de Est³, ci voi pune întrebarea: Cum anume au ajuns slavii să fie o etnie creștină și ce anume a însemnat aceasta pentru identitatea lor?⁴

² Despre „misiunea cu sabia” în Evul Mediu, vezi, între altele, Hermann Kamp și Martin Kroker (ed.), *Schwertmission. Gewalt und Christianisierung im Mittelalter*, Paderborn, 2013.

³ Cu privire la slavii de Elba, vezi Karl-Heinz Willroth și alții (editori), *Slawen an der Elbe*, Göttinger Forschungen zur Ur- und Frühgeschichte 1, Göttingen, 2011.

⁴ Cu privire la misiunea slavilor în general, vezi Hans-Dietrich Kahl, „Bausteine zur Grundlegung einer missionsgeschichtlichen Phänomenologie des Hochmittelalters”, în idem, *Heidenfrage und Slawenfrage im deutschen Mittelalter. Ausgewählte Studien 1953-2008*, „East Central and Eastern Europe in the Middle Ages 450-1450” (vol. 4), Leiden/Boston, 2011, p. 233-270; Manfred Glaser, Hans-Joachim Hahn, Ingrid Weibezahn și alții (editori), *Heiden und Christen. Slawenmission im Mittelalter*, Lübeck, 2002; Ludwig Steindorff, „Die Christianisierung des östlichen Europa. Ein Schritt zur Integration”, în Olaf Hartung/Katja Köhr, *Geschichte und Geschichtsvermittlung. Festschrift für Karl Heinrich Pohl*, Bielefeld, 2008, p. 27-40. Pentru o privire de ansamblu cu privire la istoria misiunilor din afara Sfântului Imperiu Roman, vezi Wolf-Dieter Hauschild/Volker Henning Drecoll, *Lehrbuch der Kirchen- und Dogmengeschichte*. Vol. 1: „Alte Kirche und Mittelalter”, Gütersloh, 2016, p. 569-592. Bernd Moeller (ed.), *Ökumenische Kirchengeschichte*. Vol. 1: „Von den Anfängen bis zum

1. Misiunea slavilor prin intermediul francilor

Primul mare efort misionar pe „pământul” din nord și din nord-est pot fi observate deja în vremea francilor, mai exact în vremea lui Carol cel Mare. Acesta s-a bazat mult în Franța pe creștinism pentru a realiza stabilitatea ordinii publice. În acest sens, el a condus în Franța o reformă religioasă.⁵ De asemenea, în ceea ce privește misiunea, el a avut un interes politic – doar prin aceasta i s-a părut lui că este posibilă integrarea saxonilor și a frizilor, a slavilor și a avarilor în Imperiul francez.

Prin urmare, această misiune s-a răspândit în toate direcțiile, mai ales spre Răsărit. Sub Carol cel Mare, a fost inclus în Franța, după un război de 31 de ani (772-803), pământul saxonilor. În acest sens, pentru Carol a fost important, în primul rând, nu des-folosita „misiune cu sabia”, deci nu răspândirea creștinismului, ci extinderea puterii sale. Pentru saxoni, lupta împotriva francilor și lupta împotriva creștinismului au fost unul și același lucru. De aceea ei s-au ridicat cu toată puterea împotriva anexării forțate și a încreștinării regiunii lor începând cu 772 d.Hr. Încreștinarea și-a găsit expresie printr-un act simbolic: distrugerea Irminsul-ului, sanctuarul central al cultului de la Engern, în zona actualului oraș Marsberg, care avea forma unui stâlp al lumii.

Începând cu anul 776 d.Hr. au fost organizate botezuri în masă, fără predici misionare precedente. Acestea trebuiau să demonstreze mai ales supunerea față de noua stăpânire politică. Carol însuși a înțeles rezistența față de stăpânirea franceză, care a fost condusă mai ales de către liderul saxon Widukind, ca apostazie de la adevărata religie. Prin urmare, el a organizat, printre altele, baia de sânge de la Verden a.d. Aller, unde au fost aproximativ 4500 de victime, și s-a pornit împotriva apostaziei prin pedepse legislative foarte aspre, anume așa-numitele *capitulatio de partibus Saxonum* din 782. În anul 785 d.Hr., Widukind s-a predat în sfârșit și s-a botezat.⁶ Măsurile externe și misionarizarea nu sugerează în niciun caz că misiunea în rândul

Mittelalter”, Darmstadt, 2006, p. 222-223, 229; Arnold Angenendt, *Das Frühmittelalter. Die abendländische Christenheit von 400 bis 900*, Stuttgart, ²1995, p. 302-303.

⁵ Cu privire la politica eclezială a lui Carol cel Mare, vezi, printre altele, Helmut Nagel, *Karl der Große und die theologischen Herausforderungen seiner Zeit. Zur Wechselwirkung zwischen Theologie und Politik im Zeitalter der großen Frankenherrscher*, Freiburger Beiträge zur Mittelalterlichen Geschichte. Studien und Texte 12, Frankfurt/Main, 1998.

⁶ Cu privire la relația dintre Carol cel Mare și saxoni, vezi Hans-Dietrich Kahl, „Karl der Große und die Sachsen. Stufen und Motive einer historischen «Eskalation»”, în Herbert Ludat/Rainer Christoph Schwinges (editori), *Politik, Gesellschaft, Geschichtsschreibung. Giessener Festgabe für Frantisek Graus zum 60. Geburtstag*, AKG, Beiheft 18, Köln/Wien 1982, p. 49-130. În afară de aceasta, von Lutz E. Padberg, „Karl der Große, die Sachsen und die Mission”, în Hans-Jürgen Hässler (ed.), *Neue Forschungsergebnisse zur nordwesteuropäischen Frühgeschichte unter besonderer Berücksichtigung der altsächsischen Kultur im heutigen Niedersachsen Studien zur Sachsenforschung* 15, Oldenburg, 2005, p. 365-376.

populației ar fi dus oricum la succes. Lucrurile au arătat asemănător în Friesland, pe care Carol I-a cucerit în anul 785. Religiozitatea păgâno-germanică s-a mai păstrat până prin secolul al XI-lea în anume părți ale populației rurale.

Misiunea din perioada carolingiană nu s-a îndreptat numai spre triburile germanice din Răsăritul Imperiului franc. Imperiul franc s-a răspândit mai mult în secolul al VIII-lea, spre sud-est. Începând cu 791, Carol și trupele sale s-au luptat vreme de mai bine de douăzeci de ani cu avarii, după care a ieșit învingător. La acea vreme, avarii se aflau în Panonia, Ungaria de astăzi. Nu știm aproape nimic despre acțiunile misionarilor în rândul avarilor. Izvoarele vorbesc despre un sinod, ținut pe Dunăre în anul 796 d.Hr. și care a avut ca temă misiunea în rândul avarilor.⁷ Carol cel Mare practicase deja în anul 795 botezuri cu forța în rândul avarilor. Arhiepiscopul Arn de Salzburg și patriarhul Paulinus de Aquileia s-au ridicat împotriva unei astfel de practici, insistând pentru botezul liber practicat în rândul avarilor. Misiunea în rândul avarilor a fost desfășurată atât de la Salzburg, cât și din Aquileia. În ciuda reprimării violenței, s-a ajuns la asimilări succesive ale avarilor în Imperiul franc – în acest fel poporul avarilor a dispărut de pe scena istoriei.⁸

Misionarii din Salzburg s-au îndreptat nu numai spre avari, ci, cu sprijinul ducelui bavarez Tassilo al III-lea, spre slavi. Deja de la mijlocul secolului al VIII-lea încoace, activitatea lor s-a răspândit în rândul slavilor carantani, adică a slovenilor din actuala regiune Kärnten. Se poate presupune că acest trib era în mare parte creștin în jurul anului 800.⁹

Începând cu 845, regele franc Ludwig Germanul (840-876) și-a sporit eforturile de extindere a Imperiului în direcția Boemiei și a Moraviei. Prin urmare, misionarii franci au început activitatea lor misionară în rândul triburilor slave de acolo. Aici însă activitatea misionară a eșuat. Acest lucru s-a datorat faptului că aceste triburi nu aparțineau Franței din punct de vedere politic. Probabil că ei au văzut în trecerea la creștinism pericolul unei anexări politice de către Imperiul franc aflat în ascensiune. Prin urmare, aici au avut mult mai puțin succes misionarii bizantini, anume învățații de la Tesalonic, Constantin, cunoscut sub numele său de călugăr Chiril (826/27-869), și Mihail, cunoscut drept Metodie (815-885).¹⁰ Aceștia au introdus în Boemia și Moravia

⁷ Vezi Heinz Dopsch, „Rupert, Virgil und die Salzburger Slawenmission”, în *1000 Jahre Ostarrîchi. Seine christliche Vorgeschichte: Mission und Glaube im Austausch zwischen Orient und Okzident*, Pro Oriente 19, Innsbruck/Wien, 1997, p. 88-139, aici p. 114 și urm.

⁸ Vezi, de asemenea, H. Büttner, „Mission- und Kirchenorganisation des Frankenreiches bis zum Tode Karls des Großen”, în W. Braunsfels (ed.), *Karl der Große. Lebenswerk und Nachleben*. Vol. 1, 1965, p. 454-487. În afară de acesta, Gert Haendler, *Geschichte des Frühmittelalters und der Germanenmission*, Göttingen, 1961.

⁹ Vezi, de asemenea, Hauschildt/Drecol, *Kirchen- und Dogmengeschichte*, p. 569-570.

¹⁰ Despre Chiril și Metodie, vezi o scurtă privire de ansamblu în Markus Peter Beham și Stefan Rohdewald, „Kyrill und Method”, în Joachim Bahlcke, Stefan Rohdewald și Thomas

nu numai spiritualitatea eclezială răsăriteană.¹¹ Mai mult, ei au dezvoltat o scriere proprie, care a slujit la consemnarea în scris a unor texte centrale în slava bisericească, pe care ei înșiși au creat-o. Se poate observa aici faptul că mai întâi ei nu au operat deloc cu literele numite, după numele lor, chirilice, ci cu așa-numitele litere glagolitice. Mai mult, ei au primit sprijin de la însuși papa Adrian al II-lea în ceea ce privește folosirea limbii poporului – o astfel de asigurare în cadrul Bisericii majoritare este ceva nou în practica misionară medievală, în care până atunci se folosisse latina, respectiv greaca.

Din motive similare, la fel ca slavii din Boemia și Moravia, nici slavii bulgari, care locuiau în vecinătatea imediată a Imperiului Bizantin nu s-au deschis spre misionarii bisericești vecini veniți de la Răsărit. Bulgarii s-au temut că potențiala lor trecere la creștinismul răsăritean ar implica o anexare politică din partea bizantinilor. Prin urmare, ei au cerut misionari de la franci, respectiv de la papa Nicolae I (853-867). Confruntările dintre franci și bizantini pentru preluarea eclezială a slavilor a contribuit la conflictul dintre creștinismul răsăritean și cel apusean.¹²

Carolingienii nu s-au ocupat încă în mod consecvent de uniunile tribale slave care trăiau între Elba și Saale – prin urmare, aici nici nu se poate vorbi de existența unei misiuni organizate la vremea respectivă. La abotriți¹³ care rezidau în actualul oraș Oldenburg,¹⁴ în regiunea Schleswig-Holstein de astăzi, s-a ajuns doar în mod foarte izolat la botezuri – astfel, în anele imperiale pentru anul 821 este consemnat

Wünsch, *Religiöse Erinnerungsorte in Ostmitteleuropa. Konstitution und Konkurrenz im nationen- und epochenübergreifenden Zugriff*, Berlin, 2013, p. 473-493.

¹¹ Vezi, printre altele, Michael Müller-Wille, *Slawenmission in Mitteleuropa*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz. Abhandlungen der Geistes und sozialwissenschaftlichen Klasse 1, Stuttgart, 2006.

¹² Vezi în această privință Günther Stökl, „Geschichte der Slavenmission”, în Gert Haendler, *KIG Band II/E*, ²1976, p. 77-93. În afară de acestea, Alexis Peter Vlasto, *The entry of the Slavs into Christendom. An introduction to the medieval history of the Slavs*, Cambridge, 1970.

¹³ Cu privire la abotriți, vezi Bernhard Friedmann, *Untersuchungen zur Geschichte des abodritischen Fürstentums bis zum Ende des 10. Jahrhunderts*, Osteuropastudien der Hochschulen des Landes Hessen Reihe I. Bd. 137, Berlin, 1986. Cu privire la slavii din Holstein, vezi Susanne Luber, *Die Slawen in Holstein. Sichtweisen von Helmold von Bosau bis in die Gegenwart*, Eutin, ²2010; Manfred Glaser, *Die Slawen in Ostholstein. Studien zur Siedlung*, Wirtschaft und Gesellschaft der Wagrier, Hamburg, 1983.

¹⁴ Cu privire la Oldenburg, slavul Starigard, vezi Michael Müller-Wille și alții (ed.), *Starigard/Oldenburg. Ein slawischer Herrschaftssitz des frühen Mittelalters in Ostholstein*, Neumünster, 1991; Wolf-Rüdiger Teegen/Michael Schultz, „Eine slawische Burg und ihre «fürstlichen Bewohner». Starigard/Oldenburg (10. Jahrhundert)”, în Lukas Clemens/Sigrid Schmitt, *Zur Sozial- und Kulturgeschichte der mittelalterlichen Burg. Archäologie und Geschichte*, Trier, 2009, p. 13-24.

botezul unui nobil abotrit pe nume Slavomir, care însă s-a botezat pe patul de moarte. De asemenea, în lucrarea contemporană cu titlul *Vita Ansgars* a lui Rimbart este amintit faptul că slavii ansgari ar fi dorit să se pregătească pentru „războiul sfânt” – prin această expresie se pare că se înțelegea misiunea printre slavi.¹⁵ Însă în timpul său se pare că nu au avut loc acțiuni misionare în rândul slavilor. Doar sub Heinrich I, primul saxon care a urcat pe tronul franc de Est, situația s-a schimbat în secolul al X-lea, cel puțin la nivel politico-militar. Marile misiuni de succes se lăsau încă așteptate aici.

2. Misiuni începând cu secolul al X-lea în rândul ottonilo

În secolul al X-lea s-a ajuns la misionarizarea rușilor kiewieni. Aici, impulsul de misionarizare a venit din partea conducătorilor. Prima activitate misionară a fost făcută de către nobila Olga de Kiev, care a fost botezată în anul 957. Ea a cerut, de asemenea, misionari de la Sfântul Imperiu Roman din Europa Centrală, care între timp a devenit ottonian. Aceștia însă nu au înregistrat un succes prea mare în rândul rușilor. În cele din urmă, prințul rus Vladimir s-a decis pentru tradiția eclezială răsăriteană. În anul 988 el s-a botezat după tradiția răsăriteană – în cele din urmă și pentru a se căsători cu sora împăratului bizantin. Până la urmă, decizia pentru creștinism a avut atât motive politice, cât și personale. Mai ales decizia în favoarea variantei de creștinism răsăritean, și nu a celui apusean, se pare că a avut, potrivit cronicilor vechi, motive de fond.¹⁶

Mai întâi au fost mai de succes acțiunile misionare în rândul slavilor din Europa Centrală și de Răsărit începând de la Otto I. În anul 950, Boemia a încăput pe mâinile sale; în 955 și-a întins stăpânirea peste Ungaria, după victoria de la Lechfeld. De asemenea, în anul 955 el i-a învins la Recknitz în Mecklenburg pe slavii de pe Elba, o condiție importantă pentru următoarele activități misionare.¹⁷ Deja în anul 948 în

¹⁵ Vezi Rimbart, „Ansgars Leben”, în Werner Trillmich (trad.), *Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches*, Darmstadt, 1978, Freiherr vom Stein- Gedächtnisausgabe 9, p. 1-133, aici p. 116; vezi, de asemenea, *ibidem*, p. 50, potrivit căruia Ansgar a răscumpărat sclavi slavi, după care pe unii dintre ei i-a educat pentru a intra în slujba Domnului. Potrivit titlului acestei *Vita*, Ansgar a fost, de asemenea, și legat al Scaunului Apostolic pentru slavi; vezi *ibidem*, p. 16.

¹⁶ Vezi Michael Klimenko, *Ausbreitung des Christentums in Rußland seit Vladimir dem Heiligen bis zum 17. Jahrhundert*, Berlin, 1969, precum și Manfred Hellmann, „Die politisch-kirchliche Grundlegung der Osthälfte Europas”, în Theodor Schiefel (ed.), *Europa im Wandel von der Antike zum Mittelalter*, HEG 1, ³1992, 857-938, aici p. 918-938.

¹⁷ „Zur Missionierung der Elbslawen vgl. Ulrich Müller, Aspekte der Mission bei den westlichen Slawen zwischen Elbe und Oder”, în Jerzi Gassowski (Hg.), *Christianisation of the Baltic Region*, Castri Dominae Nostrae Litterae Annales 1, Pultusk, 2004, p. 75-92; ferner:

cadru al unui sinod de la Ingelheim, dar probabil că și după victoria de la Recknitz, s-au înființat episcopiile de Brandenburg și Havelberg cu scopul de a face misiune printre slavii de pe Elba, în așa-numitul pământ al liutiților (Liutzenland). În anul 968 s-a întemeiat o episcopie chiar și la Magdeburg pentru ca misiunea în rândul slavilor să poată fi coordonată mai bine. Acestea le erau subordonate și scaunele episcopale întemeiate pentru sorbi în Merseburg, Zeitz și Meißen. Pentru misiunea în rândul abotriților, Otto a întemeiat, probabil în anul 972, o episcopie la Oldenburg.¹⁸ Până în anul 983, misiunea în rândul slavilor de pe Elba s-a desfășurat cu succes. În acest an, o răscoală a slavilor a distrus tot ceea ce s-a realizat până atunci. Acest fapt a fost determinat și de eșecul lui Otto al II-lea în fața sarazinilor în anul 982 în sudul Italiei și de slăbirea Imperiului ottonian care a urmat. Motivul adevărat pentru răscoală se pare că a fost acela că slavii s-au văzut tot mai constrânși în modul lor de viață de către construcția progresivă a unui sistem de așezări întărite.

Un succes mai mare l-a înregistrat misiunea în Boemia, Ungaria și Polonia. Prin cucerirea ottoniană a Boemiei, aceasta s-a alăturat creștinismului occidental. Episcopia întemeiată în anul 973 la Praga a fost subordonată Arhiepiscopiei de Mainz. Datorită faptului că creștinismul era strâns legat de politica Imperiului, acesta nu a reușit să se impună definitiv ci doar foarte încet.

În Polonia și în Ungaria, încreștinarea a fost promovată în mod deschis de către propriii nobili abia în secolul al X-lea. Baza acesteia a fost faptul că, de exemplu, nobilii polonezi au fost tratați de către ottonieni ca fiind de același rang. Prințul ungar Geza a apelat în mod explicit la ottonieni pentru misionarizare care să vină din Apus. Fiul său Ștefan a fost căsătorit cu o soră a împăratului german. Ambele popoare au primit, în jurul anului 1000, propriile lor arhiepiscopii, anume în Gnesen pentru polonezi și în Gran, actualul Esztergom, în Ungarn. Prin aceasta, ambele state își aveau, mai mult sau mai puțin, propriile lor Biserici.

3. Alte progrese ale misiunii slavilor în secolul al XI-lea

Odată cu construirea alianței Hanse, *boom*-ul economic și căutarea de mai mult spațiu pentru locuit au făcut colonizarea spre Răsărit, începând cu secolul al XI-lea, tot

Jerzy Kloczowski, „The Christianisation of the Baltic Region against the Background of the Medieval Christianisation of Europe”, în *ibidem*, p. 9-20.

¹⁸ „Zur Geschichte des Bistums Oldenburg vgl. u.a. Helmut Beumann, Die Gründung des Bistums Oldenburg und die Missionspolitik Ottos d. Gr.”, în Horst Fuhrmann/Hans Eberhard Mayer/Klaus Wried, Klaus (ed.), *Aus Reichsgeschichte und Nordischer Geschichte*, Kieler Historische Studien 16, Stuttgart, 1972, p. 54-69; „Zur Mission in Oldenburg unter den Ottonen vgl. Torsten Kempke, Die christliche ottonische Zeit in Starigard-Oldenburg”, în Jerzy Gassowski (ed.), *Christianisation of the Baltic Region*, Castri Dominae Nostrae Litterae Annales 1, Pultusk, 2004, p. 97-103.

mai atractivă. Aici, împăratul german s-a lovit de o puternică rezistență a unor triburi, precum cel al wenzilor, atât în ceea ce privește anexarea, cât și încreștinarea.

Ca urmare a politicii de alianță și a unor acorduri de pace, din secolul al XI-lea înapoi s-au întemeiat sau au fost refondate, în regiunile slave, numeroase episcopii. Amintim aici acele episcopii care erau deja fondate în jurul anului 1600 în Oldenburg, respectiv Lübeck, în Ratzeburg și în Mecklenburg, respectiv Schwerin. Creștinismul s-a lovit, de asemenea, de o puternică rezistență din partea slavilor de pe Elba. Dumnezeu creștin a fost mereu înțeles ca fiind *deus teutonicus*, Dumnezeu puternicului vecin german. Astfel, deja odată cu răscoala slavilor din 983 d.Hr. s-a format o alianță împotriva misiunii, care a fost condusă de către liuți și care și-a avut centrul religios la Rethra.¹⁹ Pentru misiunea creștină a fost de ajutor faptul că slavii de pe Elba nu erau uniți într-un singur stat. În anul 1057 a izbucnit un adevărat război pentru dominația din interiorul uniunii liuților. Tocmai aceste confruntări au susținut întemeierea episcopilor, mai ales că unii dintre anteriorii parteneri de alianță au cerut ajutorul de la creștini împotriva fraților lor, iar prințul abotriților pe nume Gottschalk a fost crescut ca creștin – despre aceasta însă voi vorbi ceva mai târziu. Așa cum vom vedea, misiunea în rândul liuților a fost întreruptă după anul 1066.

În secolul al XII-lea, situația s-a tensionat în Vest, datorită faptului că s-au inițiat mari mișcări de colonizare spre Răsărit.²⁰ Acestea au fost conduse din punct de vedere politic de către prinții germani. În spatele acestei politici răsăritene a stat împăratul Lothar al III-lea (1125-1137). Purtătorii bisericești ai strădaniilor de misionizare și colonizare au fost călugării și ordinele de cavaleri. Mai ales cistercienii,²¹ dar și promonstranții au devenit cunoscuți pentru munca lor de colonizare.

În prima jumătate a secolului al XII-lea au fost întemeiate și alte episcopii în cadrul acestei colonizări spre Răsărit: Brandenburg și Havelberg au fost refondate. Pe lângă aceasta au fost construite alte mănăstiri și orașe. Cel puțin doi misionari și organizatori bisericești trebuie să fie amintiți aici cu numele: Otto de Bamberg (cca

¹⁹ Vezi Beumann, H., *Heidenmission und Kreuzungsgedanken in der deutschen Ostpolitik des Mittelalter*, 1963.

²⁰ Vezi cu privire la colonizarea din Răsărit, mai ales în regiunea Holstein în secolele al XII-lea și al XIII-lea, Hartmut Boockmann, *Das Mittelalter. Ein Lesebuch aus Texten und Zeugnissen des 6. bis 16. Jahrhunderts*, München, 1988, p. 116-125; apoi Felix Biermann și alții (ed.), *Die bäuerliche Ostsiedlung des Mittelalters in Nordostdeutschland. Untersuchungen zum Landesausbau des 12. bis 14. Jahrhunderts im ländlichen Raum*, Beiträge einer interdisziplinären Tagung des Lehrstuhls für Ur- und Frühgeschichte der Universität Greifswald am 16. und 17. April 2004, Frankfurt am Main, 2005.

²¹ Vezi Winfried Schich, „Der Beitrag der Zisterzienser zur Entwicklung der Kulturlandschaft und der Wirtschaft südliche der Ostsee”, în O. Auge, F. Biermann and C. Herrmann, Glaube, *Macht und Pracht. Geistliche Gemeinschaften des Ostseeraums im Zeitalter der Backsteingotik*, Rahden/Westf, 2009, p. 235-249.

1060-1139) pentru Pomerania,²² premonstrantul Norbert von Xanten (1080/85-1134) ca arhiepiscop de Magdeburg pentru Marken-ul brandenburghez.

Până în secolele al XIV-lea și al XV-lea, numeroase regiuni au fost incluse în Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană: Mecklenburg, Brandenburg, Lausitz, Schlesien, Pommerania, Prusia de Vest și de Est au fost colonizate. În cadrul misiunilor de până acum, folosirea forței nu a jucat un rol important. Aici nu poate fi vorba până acum de „misiune cu sabia”, totuși colonizarea a fost legată într-un mod nou de ideea de cruciadă.²³ Așa-numita cruciadă Wenden-Kreuzzug din anul 1147 a jucat un rol hotărâtor în acest sens.²⁴ Aceasta a fost văzută de către nobilii saxoni ca fiind o alternativă la așa-numita a doua cruciadă spre Ierusalim. Cerută de către frații de ordin cistercian a lui Bernhard de Clairvaux, această cruciadă a fost înțeleasă drept Război Sfânt împotriva păgânilor. Scopul acestei cruciade care a fost pregătită de către „sfântul” călugăr cistercian a fost fie convertirea slavilor, fie moartea lor. De asemenea, și în cazul acestei cruciade de convertire, accentul principal a căzut pe supunerea lor politică. Cu privire la încreștinarea totală a regiunii Oldenburg, cruciada a avut urmări negative – aceasta cel puțin a pus creștinismul sub semnul îndoielii în ochii populației slave. Cruciada nu a dus nici la încreștinarea cu succes a der Wenden. Aceasta a fost realizată de fapt prin așezarea de coloniști în această regiune.²⁵

Lucrurile s-au petrecut în mod asemănător în secolele al XII-lea și al XIII-lea în regiunile Prusiei și ale Lituaniei, deci între Weichsel și Finnischem Meerbusen. Aici a fost vorba nu numai despre interesele „germanilor”, ci, de asemenea, și ale danezilor, polonezilor și rușilor și s-a făcut apel masiv la practica cruciadei, respectiv la misiunea cu sabia, după ce încercările de misiune individuală (de la o persoană la alta) din secolul al XII-lea au eșuat. În vreme ce estonienii s-au luptat cu danezii în jurul anului 1170 din pricina creștinismului, letonii au fost misionarizați din Germania. În anul 1201 s-a înființat o episcopie la Riga care a fost coordonată de cruciați germani și de ordinele călugărești. Începând cu 1231, prusacii au preluat Ordinele Germane, precum și conducerea statală și bisericească, în forma unui stat-ordin (*Ordensstaates*). Din

²² Despre biografia lui Ottos din Bamberg, vezi Alois Albrecht și Norbert Buske, *Bischof Otto von Bamberg. Sein Wirken für Pommern*, Beiträge zur pommerschen Landes-, Kirchen- und Kunstgeschichte 4, Schwerin 2003.

²³ Vezi cu privire la ideea de cruciadă în cadrul colonizării în Răsărit, Boockmann, *Mittelalter*, p. 118 și urm.

²⁴ Cu privire la cruciada de convertire, vezi Jan-Christoph Herrmann, *Der Wendenkreuzzug von 1147*, Europäische Hochschulschriften III, 1085, Frankfurt a.M., 2011. De asemenea, Friedrich Lotter, *Die Konzeption des Wendenkreuzzugs ideengeschichtliche, kirchenrechtliche und historisch-politische Voraussetzungen der Missionierung von Elb- und Ostseeslawen um die Mitte des 12. Jahrhunderts*, Sigmaringen, 1977.

²⁵ Cu privire la folosirea coloniștilor, vezi raportul lui Helmold nach Boockmann, *Mittelalter*, p. 121.

anul 1309 încoace, marele maestru al ordinului a locuit ca prinț imperial în cetatea Marienburg. Lituanienii, dimpotrivă, au reușit să se opună, până în anul 1386, eforturilor de anexare și de încreștinare venite din diferite părți. De asemenea, nici ordinele germane de cavaleri nu s-au îndreptat până atunci împotriva „ultimului imperiu păgân” al Europei. În anul 1386, marele prinț lituanian Jagiello s-a convertit în cele din urmă, iar prin căsătoria cu moștenitoarea tronului poloniei Jadwiga a putut să devină rege polonez. Spațiul Mării de Est din regiunea Lübeck până la Riga a însemnat de acum un cu totul alt spațiu de comerț și cultură.

4. Încreștinarea Oldenburgului

Dacă aruncăm acum încă o dată o privire asupra istoriei misiunii în rândul slavilor din Oldenburg, atunci este clar că impunerea creștinismului s-a întins pe o perioadă lungă de timp.²⁶ Aici pot fi deosebite trei faze ale misiunii: una sub ottonieni, în secolul al X-lea, una sub prințul Abotriten-Fürst Gottschalk, în secolul al XI-lea, și misionarizarea definitivă sub misionarul slav Vicelin, în secolul al XII-lea. În cele ce urmează vom prezenta aceste faze mai detaliat.²⁷

Oldenburg era capitala tribului wagrienilor, care erau parte a grupului mai mare al abotriților.²⁸ Aici s-a aflat până în anul 1156 locul sacru păgân. Arheologii au descoperit în partea superioară a halei prințului care a fost excavată mai multe structuri constructuale de mari dimensiuni, care ar putea fi mormintele princiare. Acestea nu sunt prevăzute cu ofrande și, prin urmare, pot fi interpretate drept morminte creștine. Complexul era prevăzut cu biserici de curte. Prima dintre aceste biserici este datată în

²⁶ Cu privire la misiune și la construirea structurii eclesiale în regiunea Mării de Est, vezi lucrarea fundamentală a lui Jürgen Petersohn, *Der südliche Ostseeraum im kirchlich-politischen Kräftespiel des Reichs, Polens und Dänemarks vom 10. bis 13. Jahrhundert. Mission, Kirchenorganisation, Kulturpolitik*, Köln u. a., 1979.

Vezi cu privire la misiunea Oldenburgului și a slavilor, printre altele, contribuțiile publicate în Manfred Gläser/Hans-Joachim Hahn/ Ingrid Weibezahn (editori), *Heiden und Christen. Slawenmission im Mittelalter*, Lübeck, 2002; Ulrich Müller, „Von Oldenburg nach Lübeck – Mission, Glaubenswandel und Institutionalisierung des Christentums vom 10. bis 13. Jahrhundert”, în Felix Biermann/Fred Ruchhöft (editori), *Bischof Otto von Bamberg in Pommern. Historische und archäologische Forschungen zu Mission und Kulturverhältnissen des 12. Jahrhunderts im Südwesten der Ostsee*, Bonn, 2017, p. 211-232.

²⁷ O privire de ansamblu despre misiune în Holstein ne este oferită de către lucrarea de master a lui Albrecht Helm, *Die Evangelisierung Ostholsteins mit besonderer Rücksicht auf die Zeit vor 1066, Schriftliche Hausarbeit zur Erlangung des Grades eines Magister Artium der Philosophischen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel*, Kiel, 1999.

²⁸ Despre Wagriern în Holstein, vezi, de asemenea, Sarah Nelly Friedland, *Die Olsborg und ihr Umfeld. Entstehung, Entwicklung und Bedeutung einer slawenzeitlichen Region in Wagrien*, Kiel, 2012. Pe Olsborg se afla așezarea slavă Plune, din care s-a născut actualul oraș Plön.

a doua treime a secolului al X-lea. Prin aceasta avem o dovadă pentru încreștinarea cu mult înainte ca izvoarele scrise să ne vorbească despre întemeierea unei episcopii la Oldenburg. Pentru anul 934 d.Hr. este deja vorba în Analele regelui Heinrich I despre botezul unui „rege la abotriților”. Este posibil ca, în acest timp, unii misionari, din Lüneburg sau în Schleswiger, să-l fi susținut pe episcop prin intermediul mobililor. În secolul al X-lea, de regulă nu se făcea misiune în limba slavă – o excepție o reprezenta totuși Thietmar, episcopul de Merseburg, care se pare că era puternic printre sorbi.

A doua biserică din Oldenburg, a cărei existență poate să fie dovedită, provine din perioada imediată de dinainte de prima întemeiere a episcopiei în vremea lui Otto cel Mare (952-967). Episcopia a existat în anii 972-983. În această biserică au fost identificate sarcofage de copii, pe care au fost ulterior aplicate cruci de fier. Unul dintre copii purta o cruce pectorală. De asemenea, aici s-a găsit, printre altele, o căruță folosită pe post de sarcofag.

În anul 983 d.Hr., răscoala alianței liuților a dus în Oldenburg la desființarea episcopiei. Biserica a ars – iar din ruinele lăsate de foc au putut să fie identificate rămășițe ale unei cutii relievar și doi clopoței. O cruce de bronz pectorală dă mărturie despre creștinismul slav existent în acel loc în secolul al X-lea. După răscoala slavilor, locul respectiv a devenit lipsit de importanță.

Pe locul bisericii a apărut un mic sanctuar păgân, care se pare că adăpostea un idol care a fost plasat pe locul fostului altar. De asemenea, s-au găsit urme de jertfire tradițională și locuri unde se serveau mese tradiționale. Într-adevăr, înainte de noua încreștinare, au avut loc înmormântări creștine care pot fi identificate în respectiva regiune. Într-una dintre gropi s-a aflat un relicvar impresionant, care a fost restaurat mai recent.

Când în anul 1057 s-a destrămat alianța liuților, cei care au profitat de aceasta au fost abotriții. Odată cu destrămarea lentă a acesteia, prințul Gottschalk (1043-1066) a încercat tot mai mult să formeze un stat abotrit.²⁹ Gottschalk a fost crescut în spirit creștin în mănăstirea Sfântul Mihail din Lüneburger. Prin urmare, el a susținut încreștinarea în statul pe care-l conducea tot mai centralist. El a cooperat intensiv în acest sens cu arhiepiscopul Adalbert de Bremen. Mai întâi, astfel de măsuri au fost limitate la regiunea dintre Trave și Warnow. În jurul anului 1060, episcopiile care au fost deja amintite, printre altele și cea din Oldenburg, au fost întemeiate în acest caz pentru a doua oară. De această dată nu s-a găsit dovada contruirii unei noi biserici. Există însă mici urme arheologice din Oldenburg, printre altele o mică cutie relievară

²⁹ Vezi, cu privire la Gottschalk și relațiile lui cu Adalbert von Bremen, printre altele, Wolfgang Seegrün, „Erzbischof Adalbert von Hamburg-Bremen und Gottschalk, Grossfürst der Abodriten (1043-1066/72)”, în B. Jähnig, *Beiträge zur mecklenburgischen Kirchengeschichte, Köln/Wien 1982*, Schriften zur mecklenburgischen Geschichte, Kultur und Landeskunde 6, p. 1-14.

și o cruce aplicată aurită. Informații cu privire la această fază a misionarizării avem mai ales din vechiul Lübeck, unde Heinrich (1093-1127), fiul lui Gottschalk, ar fi construit singura biserică din întregul pământ al slavilor – cel puțin potrivit mărturiilor lui Helmold von Bosau (cca 1120–după 1177) din a sa *Cronică a slavilor* din secolul al XII-lea.³⁰

De asemenea, se poate presupune că în acest timp, în mai multe locuri, au fost înlocuite chiar și locuri sfinte păgâne cu biserici creștine. Odată cu misionarii și cu creștinii, s-a ajuns la o îngrijire medicală îmbunătățită în regiune – s-au găsit recipienți din corn de cerb cu simboluri creștine care au servit la păstrarea medicamentelor, și care sunt dovezi în plus în acest sens. Când în anul 1066 arhiepiscopul Adalbert a fost uzurpat în Bremen, Gottschalk și-a pierdut propriul sprijin. Intervenții păgâne venite din mediul liuților au dus la o răscoală care pe Gottschalk l-a costat viața. Au avut loc mai multe martirizări: astfel au murit Ansvor de Ratzeburg și Johannes de Mecklenburg în modul cel mai brutal. De asemenea, când fiul lui Gottschalk, Heinrich de Lübeck, a reușit, începând cu 1090, să-și elibereze teritoriul său de stăpânire, el nu a putut să se impună împotriva proprietarilor de pământ păgâni – în cele din urmă el a fost asasinat în anul 1127.

Doar mai apoi, sub Lothar de Süpplingenburg, care mai târziu a devenit împăratul Lothar al III-lea (1125-1137), a reușit creștinismul să se impună încet și definitiv în regiunea Oldenburg. El l-a chemat pe superiorul augustinian Vicelin la Ostholstein.³¹ Cucerirea definitivă a regiunii Wagrien de către saxonii din regiunea Elbei de Nord a început în iarna anului 1138/39. Mai întâi Oldenburgul a fost doar obligat să plătească tribut, însă a rămas independent. În anul 1148/49 Burgwall a fost distrus de către danezi, ceea ce a însemnat sfârșitul independenței Oldenburgului. Drept urmare, Vicelin și-a așezat aici scaunul său episcopal, pe care l-a ocupat până în

³⁰ Despre Helmold von Bosau și cronică lui, vezi im Überblick Boockmann, *Mittelalter*, p. 117-118; apoi Günter Bock, „Das Ende des Arbodritenreiches. Helmold von Bosau kritisch hinterfragt”, în Felix Paul Biermann/Thomas Kersting/Anne Klammt (editori), *Die frühen Slawen – von der Expansion zu gentes und nationes*, vol. 2, Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 81, Langenweissbach, 2016, p. 287-308; Johannes Nowak, *Untersuchungen zum Gebrauch der Begriffe populus, gens und natio bei Adam von Bremen und Helmold von Bosau*, Münster, 1971; Lutz E. Padberg, „Geschichtsschreibung und kulturelles Gedächtnis. Formen der Vergangenheitswahrnehmung in der hochmittelalterlichen Historiographie am Beispiel von Thietmar von Merseburg, Adam von Bremen und Helmold von Bosau”, în *ZKG* 105 (1994), p. 156-177; Volker Scior, *Das Eigene und das Fremde. Identität und Fremdheit in den Chroniken Adams von Bremen, Helmolds von Bosau und Arnolds von Lübeck*, Berlin, 2002.

³¹ Despre Vicelin, vezi printre altele Ulrich Hoppe, „Vicelin. Gottesmann jenseits von Ruhm und Macht”, în *Verein für katholische Kirchengeschichte in Hamburg und Schleswig-Holstein: Beiträge und Mitteilungen* 6 (1999), p. 7-126.

anul 1154. Curând după aceea a fost ridicată o capelă de lemn în piața slavă, care deja în anul 1156 a fost înlocuită cu o biserică de zid. Helmold de Bosau relatează în detaliu despre acest fapt în Cronica sa:

„Vicelin a venit în noul oraș, numit Lübeck, i-a întărit (în credință) pe locuitori și a sfințit acolo un altar Domnului. De acolo a călătorit mai departe și a vizitat Oldenburgul, unde a fost odată scaunul episcopului, fiind primit de către locuitorii păgâni ai fiecărui ținut al căror dumnezeu era Prove [...]. acum a început acest om al lui Dumnezeu să le arate barbarilor calea adevărului, care este Hristos, iar el le-a atras atenția să se lase de idolatrie și să se grăbească spre baia nașterii din nou. Totuși, doar puțini slavi s-au îndreptat spre credință, căci ei erau deosebit de delăsători, iar nobilii lor nu erau încă pregătiți să trateze cu violență nebunia acestor nelegiuți. Episcopul a dat însă tăietorilor de lemne bani pentru construirea unui sanctuar în apropiere de Walle, vechiul burg, unde se aduna duminica întregul ținut la piață.”³²

Acest fragment de la Helmold poate fi interpretat în sensul că mai întâi creștinismul a fost acceptat doar de puțini slavi, însă era susținut de saxonii care au fost colonizați în Oldenburg. Doar sub urmașul lui Vicelin, anume sub Gerold, a fost distrus locul sacru păgân. În anul 1160, el a mutat scaunul episcopal la Lübeck. La acea vreme, prințul abotrit (*Abotritenfürst*) Pribislaw nu era în niciun caz convins de creștinism. El s-a botezat doar câțiva ani mai târziu datorită promisiunilor lui Heinrich supranumit „Leul”.³³ Nicloditii, care sunt numiți așa după tatăl lor pe nume Niklot, au întemeiat familia nobilă creștină abotrită, care au condus în calitate de prinți orașul Mecklenburg.

Ce anume a însemnat misiunea în mod concret pentru popor? Acest lucru ne este arătat cu claritate de către un raport al lui Otto de Bamberg către papa Calixt al II-lea, adică ce anume a însemnat misiunea pentru slavii misionarizați din Pomerania – de asemenea, lucrurile se pare că au stat în mod asemănător și în Oldenburg, sub Vicelin: „Renunțarea la carne și lapte vinerea, sințenia duminicii, respectarea postului, botezul copiilor în ajunul Paștilor sau al Rusaliilor și implementarea nașilor care nu își uciseseră fiicele, nebunie care era adesea întâlnită la ei, fiecare trebuia să se mulțumească doar cu câte o femeie, înmormântările să nu mai aibă loc în păduri sau în crânguri, ci în cimitire, renunțarea la vechile obiceiuri păgâne, niciun contact cu

³² Vezi Heinz Stoob (trad.), *Helmold von Bosau*, Slawenchronik, Freiherr von Steingedächtnisausgabe 19, Darmstadt, 1973, cap. 69, dt. p. 247.

³³ Despre convertirea lui Pribislaw, vezi Helmold auch Boockmann, *Mittelalter*, p. 123-125. Pribislaw spune aici așa, cuvânt cu cuvânt, p. 125: „Dacă nobilului și ție (adică episcopului Gerold) îți place ca noi și contele să avem aceeași religie, atunci fie ca și nouă să ni se ofere același drepturi și privilegiu precum saxonilor, atunci noi dorim cu plăcere să fim creștini, să construim biserici și să ne plătim dările”.

păgânii, nici să se mânânce sau să se bea cu ei din aceleași vase, spovedirea regulată precum și ascultarea față de religia creștină în orice acțiune și lucrare”.³⁴

Doresc să închei acest articol cu câteva întrebări fundamentale pentru misiune, respectiv pentru încreștinare în Evul Mediu.

5. Încreștinarea ca act de convingere

Prin prezentarea misiunii din rândul slavilor se poate să se ajungă la impresia că a fost vorba în principal de acțiuni motivate politic. Această impresie cu siguranță că nu este cu totul falsă, însă cu siguranță nu este decât o parte a medaliei. Fără motivație politică, creștinismul probabil că nu ar fi putut să se impună în rândul slavilor. Totuși, au fost și motivații de conținut pentru trecerea la credința creștină, care au fost cel puțin la fel de importante. Să mai trecem încă o dată prin misiunea medievală a slavilor, potrivit lui Arnold Angenendt,³⁵ și prin puternicul aspect pe care îl reprezintă istoria mentalității.

Chiar dacă decizia de a deveni creștin a fost adesea luată în mod colectiv, nu se poate pur și simplu vorbi de măsuri statale de constrângere la convertire, măsuri care de altfel stau în totală contradicție cu creștinismul și cu practica baptismală a creștinismului primar. Am văzut că măsurile de constrângere au fost criticate deja în cazul misiunii france din Est. Mai ales teologul de curte s-a arătat foarte critic în acest sens. Aici a fost vorba de întrebarea dacă un întreg popor poate să fie silit la botez. În cazul în care, în cadrul unui popor s-a luat decizia de a se boteza, individul nu avea posibilitatea unei alte opțiuni. Trebuie să fie clar că astfel de decizii importante, precum apartenența religioasă, nu erau luate individual în societățile tribale medievale organizate corporativ, ci erau luate în mod colectiv. Decisivă era aici poziția șefului de trib și a regelui, luată în consultare cu nobilii. În acest sens, nu exista misiune decât „de sus în jos”. Distrugerea locului sacru de la Oldenburg și convertirea prințului abotrit Pribislaw au fost, prin urmare, puncte decisive ale misiunii slavilor de acolo.

Motivația pentru trecerea la creștinism nu consta de regulă în interesul unei concepții despre Dumnezeu și lume. Mai degrabă era vorba de întrebarea cum anume poate noua religie să ajute la a face față greutăților propriei vieți. În acest sens, nu lipseau în niciun caz dimensiuni religioase. Pentru misionari era, desigur, important ca „păgânii” să fie smulși din împărăția diavolului în lumea mântuirii – în acest sens s-a pronunțat Willibrord în predica sa misionară rostită în fața regelui frizian Radbod.³⁶

³⁴ Citat din *Vita Ottonis II*, 21, în Lutz E. von Padberg, *Christianisierung im Mittelalter*, Darmstadt, 2006, p. 154.

³⁵ Vezi Arnold Angenendt, *Das Frühmittelalter. Die abendländische Christenheit von 400 bis 900*, Stuttgart, ²1995, p. 420-431.

³⁶ Tipărit de Arnold Angenendt, *Das Frühmittelalter. Die abendländische Christenheit von 400 bis 900*, Stuttgart, ²1995, p. 427.

Eliberarea de puterile diavolești, păgâne a avut, potrivit misionarilor, și urmări pentru bunăstarea pământescă. Mai importante au fost însă pentru mulți prinți experiența că creștinismul avea parte de un Dumnezeu mai puternic.

Deja Bonifatius a argumentat în predica sa misionară că vechii zei păgâni nu puteau să stea în calea marșului triumfal al creștinismului: creștinismul a fost aici elementul unei culturi superioare. Acest lucru a fost exprimat și în arhitectură, și în cultura scrisă, care pot fi instrumentalizate de către conducători în propriile lor scopuri. De regulă, creștinismul a fost asociat cu tăria puterii regale – iar pentru regi a fost în mod sigur un indiciu pentru o cultură puternică. Este posibil ca, și în cazul misiunii la rușii kieweni, această gândire să fi jucat un rol central. În afară de aceasta, odată cu creștinismul au dispărut practicile sacrificiilor umane și ale uciderii de copii. De asemenea, s-a dezvoltat un ethos foarte înalt. Se pare să acest ethos a fost foarte impresionant pentru societatea medievală.

Bariere în calea spre Botez au fost, dimpotrivă, caracteristicile puternic tradiționale, mai ales în rândul nobilimii societăților tribale medievale. O totală rupere de tradiție putea fi înțeleasă și ca distrugere a fundamentului vieții. În Evul Mediu nu exista separare între sacru și profan – schimbarea religiei nu a fost în niciun caz un act ușor.

Izvoarele nu ne permit să conturăm cum anume a arătat cu adevărat un astfel de act. Se presupune că de regulă se făcea o mărturisire a credinței cu cel puțin opt zile înainte de Botez. Anumite elemente centrale ale credinței creștine, precum și practica baptismală erau explicate tot mai des în limba poporului. Cu aceasta mai degrabă putem vorbi doar de o apropiere de un proces adevărat de convertire, decât de realizarea lui. Se pot observa însă forme de inculturalizare lentă a creștinismului într-o societate – obiceiurile precreștine nu au dispărut cu totul nici la saxoni, nici la vikingi sau la slavi, ci adesea au fost adaptate în creștinism.

6. Rezumat

Este, așadar, vorba, în cazul misiunii în rândul slavilor, de o misiune cu sabia? Lucrurile nu sunt atât de simple. Factorii politici au jucat cu siguranță un rol în implementarea creștinismului. Atunci când s-a pus mâna pe sabie, s-a făcut acest lucru, de regulă, mai degrabă din motive politice, în orice caz pentru pedepsirea presupușilor apostatați. Misionarizarea slavilor a arătat însă clar că în Evul Mediu timpuriu a existat o luptă intensă între culturi și, de asemenea, între culturile religioase, luptă care s-a decis în Oldenburg în favoarea culturii saxone și, prin aceasta, în favoarea creștinismului. Doar viitorul va arăta dacă este vorba de o decizie pentru veșnicie.